

in 1790's, raspravljala je o rastuћem nacionalizmu kraјem '80-tih i primeni poјednostavљениh nacionalnih ideја od strane zapadnih istoričara na slučajaј Turske u odreђivanju њениh nacionalnih korena. Tako je aјtorка preispitala atmosferu u okolini Selima III, za koга se prihvatilo схватање da je začetnik modernih ideја u Turskoј. Ona je тумачила stvarni uticajaј pesnika iz okruženja Selima III i њихов подстицај na развијање moderne nacionalne misli. Karl Bar-

бир, *The Changing Face of the Ottoman Empire in the Eighteenth Century* zatvara ovu књигу raspravom o karakteru savremene nauke u polju oriјentalnih studija. Razmatra karakter promena koje su se desile u XVIII veku kao i teme i stavove koji je zauzimala savremena historiografija u тумачењу suštine pomenuтог perioda.

Књига je према захтевима moderne nauke опремљена индексом koji olakшава њено коришћење.

Александар Јаковљевић

Т. А. Бернштам: *Молодость в символизме переходных обрядов восточных Славян: Учение и опыт Церкви в народном христианстве*, Санкт Петербург 2000. године

Монографија ауторке Т. А. Бернштам под називом „Младост у симболици прелазних обреда код источних Словена: Учење Цркве и његова пракса у народном хришћанству“ објавила је 2000. године у Санкт Петербургу издавачка кућа „Петербурске Востоковедение“, а уз сагласност Научног савета Музеја антропологије и етнографије Петра Великог (бивше Кунсткамере) Руске академије наука.

Обим књиге је четири стотине страна а композиционо је подељена на четири поглавља, увод и неку врсту закључка. Тема монографије је симболика старосне доби (најчешће младости) у источнословенској сеоској култури током XIX и почетком XX века, која се анализира путем упоређивања народне верзије хришћанских веровања и учења православне цркве о животу/смрти. Аутору је био циљ да открије заступљеност црквеног учења и његових вредности у симболици народног „животног“ православља код Руса,

Украјинаца и Белоруса. Анализи се подвргава улога Руске цркве у породичном животу источнословенског етноса („rites de passage“: рођење – крштење, брак – венчање, смрт, сахрана и спомен умрлих).

У уводном делу се описују предмет истраживања (скуп термина са осном „молод/млад“ у сеоској култури који су означавали први стадијум људског живота и прву фазу односно половину космо-природног годишњег циклуса), космо-социјална недељивост младости и старости, затим „прелазни обреди“ као *символизација преласка душе током живота и после смрти у светлу њених генерацијских особености (узимајући у обзир пол и социјални статус)*. Такође, говори се о циљевима и методици истраживања. Упоредна анализа два симболичка система захтевала је, како каже аутор, историјско-методолошко образложење, што представља уједно и садржај увода и прве главе.

У првој глави се тумачи симболика библијских текстова везано за појам „старосно доба“, а такође, рекли бисмо и „временски период“. Своје идеје аутор поткрепљује, како цитатима и изрекама светих отаца цркве, тако и ставовима познатих психолога (К. Јунг, Ј. Хилмен). Т. А. Бернштам сматра да су *старосна доба и пол – онтолошка супстанца Божијих створења којом је Господ даривао сва жива бића, укључујући и човека ... да би се извршила Његова воља = благослов „рађајте се и множите се“*. Такође се говори о христијанизацији „rites de passage“, а посебан параграф је посвећен и сеским парохијама у Русији од XVII до почетка XX века.

Друго поглавље је посвећено стадијуму младости у црквеним обредима и народним обичајима у XIX и XX веку. Такође, намеће се поређење значаја који је народ придавао појединим црквеном обредима и учења цркве о њима. Према учењу цркве, најважније и обавезне тајне су *крштење, миропомазање, покајање, и причешће*, док је народ предност давао *крштењу, венчању и погребним обредима* што указује на пројекцију прелазних обрета на хришћанство. Рођење, крштење, детињство и брачни период се посматрају са тачке гледишта хришћанства као и њиховог значаја у свакодневици.

Трећа глава у потпуности представља материјал везан за тему смрти и обрета који је прате најпре према црквеном учењу, а затим и у народним схватањима и обичајима. Аутор се дотиче проблема „чистих“ и „заложних“ (нечистих) покојника, односно оних атрибута смрти одређеног лица, који су служили као повод за сврставање покојника у једну или другу категорију. Наводе се и симболи смрти, међу којима су

најчешћи антропоморфни, које одликују и властита имена (типа Масленица-Колодиј, Кострома-Коструб, Купало-Јарило, Мара, Строма, Варвара итд.). Није изостављена ни проблематика загробног живота као и „саборних сретања“ представника „овог“ и „оног“ света на земљи током задушница. Осим Ускрса и Свете седмице, који је црква утврдила (према Јеванђељу и разним неканонизованим текстовима) као време низа васкрсења људи, постоје и веровања у народу да се то дешава нпр. на Велики четвртак први дан Великог поста (понедељак) итд. Идеја Страшног суда у народним схватањима је варирала од вере у њега, као у највећу могућу праведност, до скоро атеистичког порицања његовог постојања.

Четврта глава описује прелазну симболику пунолетности: спремност за брак, увођење младих у живот цркве, игре и обреде везане за пунолетност, космоприродне прелазе у календарском циклусу игара младих... „Совершенные лета“ су у народу биле године између двадесет пет и тридесет, а у неким случајевима се пунолетним сматрао младић после смрти оца или после његовог сопственог одвајања од родитеља и заснивање нове породице. Игру, као атрибут паганства, црква је прогањала и забрањивала, покушавајући да омладину приближи цркви. Подела годишњих циклуса била је аналогна људским старосним добима: *стадијум младости се завршавао играма на Купалу... или на петровшчину/петровски..., када се маладој игри придржавала стара игра – претежно њена женска група с обзиром да је космоприродним браком започињала фаза старости „женског“ годишњег доба и сунца, које је, према архаичниом словенским веровањима, имало женску природу*. Као што видимо,

није била само симболика старосне доби, него и пола, пројектована са човека на природу, односно временски циклус. „О хришћанству у народној вери“ или „Уместо закључка“ представља ауторску формулацију и виђење „народног хришћанства/православља“, појма који се активно користи у друштвеним наукама и који је за сада непривлачна за цркву као и опис начина настаја-

ња те појаве. Т. А. Бернштам говори о „пантеистичком натурализму“ (термин Н. Лоског), који представља религиозно-синкретичку универзалију свих европских народа, одбацујући на тај начин тезу, распрострањену у средњој Европи, да је за Русију, у ствари, карактеристично постојање две вере.

Тања Павловић

Фолклор, традиција, култура. Зборник у част Светлане Стојкове, Софија, 2002, 385 стр., Стојанка Бојациева, Доротеја Добрева, Светла Петкова (ур.)

Зборник радова *Фолклор, традиције, култура (Фолклор, традиција, култура)* посећен је осамдесетогодишњем јубилеју Светлане Стојкове, истакнуте бугарске фолклористкиње и истраживача народне традиције, одличног познаваоца и проучаваоца бугарских народних заговатака, епских жанрова, односа између фолклора и књижевности и историје бугарске фолклористике. Зборник се састоји од тридесет радова, међу чијим ауторима су њене колеге и ученици са Етнографског института и Института за фолклор у Софији, као и истраживачи фолклора са других института Бугарске академије наука и иностраних универзитета и института. На крају зборника дата је исцрпна библиографија радова Светлане Стојкове.

Као основна карактеристика овог зборника истиче се разноликост прилога у њему – како по тематици тако и по методолошким приступима.

Неколико аутора бави се неким од аспеката фолклорних жанрова или за њих карактеристичним елементима. Пламен Бочков (Софија) у свом

прилогу проблематизује однос између епоса као жанра и категорије простора, дајући вома успелу анализу карактеристика простора у епизи које су посебност у односу на друге фолклорне жанрове (то су фрагментираност, условност и аксиологичност). У другом делу прилога разматра се трпеца као локус од изузетне важности у структури епских текстова. Николај Кауфман (Софија) бави се жанровским карактеристикама бугарских песама уз рад, издвајајући њихове основне тематске кругове у различитим регионима Бугарске. Прилог Магдалене Елчинове (Софија) за предмет има прагматички аспект пословица и бави се питањима као што су утицај друштвеног и прагматичког контекста на функционисање пословица у процесу комуникације, веза између значења пословице и њене употребе и формирање компетенције у употреби пословица; ова питања разматрају се на два нивоа – пословица се посматра у оквиру вербалне комуникације у ширем смислу и у оквиру фолклорне комуникације. Георг Краев (Софија) у свом при-